

KUSTBON

Nr 1 - Årgång 13

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

Mars 1956

Bröllopsfolk från Nuckö

ur "Lithographierte Beilagen" till Carl Russwurms "Eibofolke oder die Schweden an den Küsten Ehstlands und auf Runö" (Reval 1855). Teckningarna äro utförda av H. Schlichting.

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner.

Redaktör och ansvarig utgivare: *Manfred Nyman*.

Redaktionssekreterare: *Lars Broman*.

Red. och Exp.: Tunnelgatan 23, 3 tr., Stockholm.

Kustbons postgiro: 19 72 07. Tel. 53 16 37

Utkommer 1956 med sex nummer.

Prenumerationspris 1956 5 kr.

Annonspris: 1/1 200: —, 1/2 115: —, 1/4 60: —,

1/8 35: —

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 5 kr.

Dödsannonser 20 kr.

Härnösand 1956 - Härnösands Boktryckeri Aktiebolag

Ur innehållet

<i>Ett hundraårsminne</i> av fil. lic. Edvin Lagman	sid. 2
<i>Till Jerusalem!</i> av domprosten Nils Bolander	„ 3
<i>Ett jaktäventyr från Runö</i> av Gottfrid Falk	„ 4
<i>Carl Russwurms "Eibofolke"</i> av fil. mag. Arved Baron Taube	„ 6
<i>Emilie Ingman 85 år</i> av G. S.	„ 9
<i>Henrik Lorentz. In memoriam</i> av Herbert Sundin	„ 10

Ett hundraårsminne

av fil. lic. Edvin Lagman

År 1855 utkom i Reval en bok av "Inspector der Schulen zu Hapsal, mehrerer gelehrten Gesellschaften Mitgliede" Carl Russwurm. Boken heter *Eibofolke oder die Schweden an den Küsten Ehtlands und auf Runö*. Som titeln anger, handlar den om svenskarna i Estland. Detta är det första och hittills enda stora sammanfattande verket om svenskbygderna på Estlands kuster och öar.

Emellertid hade skrivande män redan tidigare uppmärksammat den estlandssvenska befolkningen, ehuru den kommit att omtalas endast i sporadiska framställningar, tidskriftsartiklar o. d. Fr. J. Ekman publicerade 1847 i Tavastehus en "Beskrifning om Runö i Liffland." Denna beskrivning översattes till tyska och utökades av G. Forsell samt trycktes 1850 i Dorpat under titeln "Beschreibung der Insel Runö." Av Russwurms hand inflöt i publikationen *Inland* 1849 (nr 2, 3, 5, 7) en framställning av dagösvenskarernas bröllopsseder ("Hochzeitsgebräuche der

Schweden auf Dagö") och i samma publikation för 1852 (nr 21—24) trycktes den ursprungliga versionen av *Eibofolke*, som i ett separatträck i Dorpat samma år omfattar 32 sidor. Schlichtings "Trachten der Schweden an den Küsten Ehtlands und auf Runö" (Estlandssvenskarnas folkdräkter), 10 blad med färgillustrationer jämte 4 sidor text utkom i Leipzig 1854. Från 1852 finns en framställning gjord av A. Schiefner om Karlsöarna utanför Reval: *Die Karlsinseln bei Reval* (Inland 1852, nr 8). Redan 1837 (Inland, nr 20—22) hade Julius Paucker publicerat "Privilegien der freien Schweden in Ehtland 1345—1781" (Privilegier för de fria svenskarna i Estland 1345—1781).

Russwurm eftersträvar i *Eibofolke* en allsidig belysning av den estlandssvenska bosättningen och folkets levnadsförhållanden. Boken omfattar två delar, den första på 254 sidor, den andra på 403 sidor jämte register. Därtill kommer ett häfte litograferade bilagor: kartor, bomärken, gravvårdar, melodier, arbetsredskap m. m.

Bokens första del ger en topografisk och historisk översikt, medan andra delen redogör för de etnografiska förhållandena.

Som naturligt är, lämnas först en översikt över de geografiska och geologiska förhållandena i Estlands svenskbygder. Farvatten, hamnar, grund, vattenstånd, havsvattnets kemiska sammansättning (salthalt, radioaktiv gyttja, åar, sjöar, mossar, sandmarker och moar, berg och höjder — allt detta kartlägges och beskrives ingående. Till och med isförhållandena behandlas.

Sedan följer en sammanfattning av åsikterna om estlandssvenskarnas invandring, och Russwurm anför som sin egen åsikt, att svenska undersåtar efter esternas överfall av Sigtuna sänts till Estlands kuster och öar för att bilda en militärkoloni, kanske för att stärka redan tidigare uppkommen svensk bosättning. Till följd av denna speciella uppgift skulle svenskarna i Estland ha begåvats med särskilda förmåner, vilka sedermera respekterades av såväl dansk som tysk och svensk överhöghet.

Många detaljer av intresse finns i den sedan följande framställningen av de enskilda bygderna. Författarens namntolkningsförslag vittnar om gott omdöme, även när det gäller att se sambandet mellan ortnamn och naturförhållanden. Sålunda föreslår Russwurm att tolka Birkas (Bärkjas) som birke-as 'Björkåsen', en uppfattning som tvevelsutän är riktigt. De estniska namnelementen urskiljer han med säker blick. I översikten över bosättningsorterna ingår även bebyggelsehistoriska data, bland vilka uppgifterna om godsens framväxande tilldrar sig uppmärksamhet. Ganska fångslande är det att studera de tabellariska översikterna över byarnas areal (Hakenzahl, haketal) vid olika tidpunkter. Det förefaller som om växlingarna av byägornas omfattning skulle återspegla uppkomsten av nya byar och utvidgningen godsens ursprungliga områden.

(Forts. å sid. 4).

Domprosten Nils Bolander:

TILL JERUSALEM!

Det samlande mottot för varje fastlagstid lyder: Till Jerusalem! "Se vi gå nu upp till Jerusalem."

Det borde vara alla Kristi lärjungars väg, fastlagsvägen. Om den vägens yttersta mål hörde jag en gång Einar Ekberg sjunga:

*"Jorden har ej den ro, jag söker,
nej, jag längtar, nej, jag längtar
till Guds stad.
Där gråtar ingen, där slutar nöden,
där bor ej synden, dit når ej döden.
Jorden har ej den ro jag söker,
nej, jag längtar till Guds stad."*

Ingen bekväm, breddad och tillrättalagd promenadväg för Guds folk.

"Och deingo där bävande; och de som följde med dem voro uppfyllda av fruktan."

Tjänandets väg.

Ack, förtjänandets väg ligger mycket mer i linje med det moderna storhetsidealet. Maktens väg lockar oss obeskrivligt. Man inbillar sig att ju fler människor man behärskar, desto större är man.

Ägandets väg ser också farligt inbjudande ut. Man har för sig att pengar öppnar alla portar och glömmar i hastigheten, att det dock finns en port som intet guld i världen förmår öppna — den trånga porten.

Läkarvetenskapen säger att kräftcellerna är celler som blivit "själviska", celler som inte längre tjänar kroppen. I samma stund blir de kräftceller.

Den moderna sjukdom som heter "ha-sjukan" och som tar livet av otaliga människor fast de alltjämt går omkring på sina ben och andas med sina lungor, är just en andlig cancer. Två ord dominerar såväl maktens som ägandets vägar: "profit" och "exploatering."

Fastlagens Herre pekar på tjänandets väg som den enda människovärdiga. Icke låta tjäna sig utan tjäna. Tjäna utan att skygga för offret, utan tanke på beröm och vederlag.

Lidandets väg.

Mästaren gjorde sig solidarisk med oss och gav ut sig i kärlekens offertjänst intill döden på korset — och segrade på lidandets väg.

Hebréerbrevets författare säger också om Människosonen, att han skulle genom lidande fullkomnas till vår frälsnings hövding. Livsgemenskap med Kristus betyder lidandets gemenskap med

honom. Lidandet hör med till den helhjärtade tjänsten åt Gud.

Det är alldeles tydligt att lidandet spelar en mycket viktig roll i alla helgon-människors liv. Självförnekelsens lidande, bekännelsens lidande, det lidande som kommer av den namnlösa sorgen och smärtan över en mänsklighet som svikit sin själ.

Kraft att vandra tjänandets och lidandets väg får du och jag av det faktum att vi får vandra i Jesu följe.

"Och Jesus gick före dem" — det är inspirationen i vårt liv.

*"Det är din närhet som gör trygg
min stig,
att gå i mörkret är att gå med dig."*

De kristna av i dag får ta sig i akt så att de inte tappar bort det väsentliga i religionen, silar mygg och sväljer kameler. Nutidsdebatten i religiösa frågor kommer en gång på gång att häpna över hur ofta den rör sig om oväsentligheter och petitesseer, som om kristendomens framtid hängde på diverse formsaker. Allt hänger ju på detta: Se vi gå nu upp till Jerusalem på tjänandets och lidandets tunggådade väg i Mästarens spår.

Den fastlagstid i Guds församling som vi nu vandrar i måste bli någonting mer än bara några veckor, när vi äter fettisdagsbullar och köper fastlagsris på torget.

Då vi tillsammans begynner vandringen med Kristus upp till smälekens och triumfens högt belägna stad, Jerusalem, måste vi vandra så nära honom i hans saliggörande ord och löften att denna tid verkligen blir den heliga fastans tid för oss och våra hem.

En stor kristen ungdomsskola i Danmark, Kofoedskolan, har ett underbart emblem för sin verksamhet: två händer som kupar sig kring ett ljus. Den hör med till den äkta tjänareglädjen och tjänarelyckan, denna varsamma ömhet om människorna.

Var rädd om människorna, var rädd om allt levande, var rädd om hela Guds skapelse!

Du och jag skall i Kristi efterföljd i obeskrivlig, långmodig ömhet ta oss an alla dem vi möter på färden. Då är vi på rätt väg — upp till Jerusalem.

(Forts. fr. sid. 2).

Bland de gamla urkunder, som författaren avtryckt, finns först och främst ett utdrag ur Hapsals stadslag från år 1294, där svenskarna tillerkännes speciella arvsförmåner jämfört med esterna. 1509 understrykes, att "De Schweden bliwen by ehrem olden Recht" (svenskarna förbli vid sin gamla rätt). Kampen för denna gamla rätt går som en röd tråd genom estlandssvenskarnas historia. — Efter dessa och ytterligare några urkunder av mera allmänt innehåll följer dokument, som berör de enskilda bygderna, köpekontrakt, förteckningar över pålagor, skydds brev, klagobrev m. m.

Andra delen av det stora verket är kanske ur en mer allmän synpunkt ännu mera fängslande än den första. Här talas om folket, dess bostäder och byar, kläder och dagliga arbete, seder och bruk. Här skildras vidare karaktär och bildning, folketro, religiösa och rättsliga förhållanden. Slutligen följer en översikt över dialekterna.

Det är inte utan en viss beundran som Russwurm skildrar dessa — som han säger — högresta, ljushåriga och blåögda människor som utmärker sig genom sedlig renhet, ärlighet, mod och frihetsvilja, men som också är sturska, högmodiga, vilda och dumdristiga. Vid framställningen av folkkaraktären utgår han från prästernas anteckningar. Av dessa anteckningar synes med all önskvärd tydlighet framgå, att herden inte alltid har haft lätt att komma till rätta med sin hjord. Det berättas t. ex. om pastor Malmgren, som dock kunde dialekten och hade särskilt goda förutsättningar att komma överens med sina församlingsbor på Runö, tidvis måste ha två pistoler på sig, när han skulle ned på byn. — Många dylika exempel anföres, men Russwurm förefaller att se objektivt på förhållandena och finner, att det ofta var församlingsherdarnas oförstånd och dåliga exempel, som gjorde, att förhållandet till sockenborna blev spänt. Särskilt från 1700-talets mitt finns många episoder, som ha karaktär av verkliga rövarhistorier. Att en viss förvildning rådde på en del håll, särskilt i bygder, dit lagens arm inte nådde så lätt, kan inte ens Russwurm förneka.

Den estlandssvenska folkkaraktären tycks då som nu ha uppvisat många drag på både gott och ont. Folket var traditionsbundet, men fasthållandet vid det gamla kunde urarta till fientlighet mot allt nytt. Bl. a. motsatte sig svenskarna kraftigt inrättandet av en sockenrätt (kommunalrätt) och införandet av familjenamn. Men, säger Russwurm, man måste tillstå att detta egensinne företrädesvis hade sin grund i misstroendet mot godsherrskapet. I andra fall hade det nämligen visat sig, att förnufts skäl hjälpte. — Den gamla frihetskärleken och självkänslan kunde ingen betvinga. Det berättas, att om runöbor hade gjort något, vilket enligt allmän uppfattning kunde få dåliga följder, och man påpekade detta, lät de förstå, att detta inte angick dem. "Är vi inte bönder från Runö?" — Frihetskärlek och självkänsla kunde emellertid urarta och bli egenmäktighet och övermod.

Ett jaktäventyr från Runö

Lugnet i naturen avbryts endast av svaga dunsar från snön som med ett svagt rassel glider ner från trädgrenarna, ett enstaka prassel från en tidig skogsfågel eller ett avlägset hundskall från byn. De mörka molnstrimmorna i öster anta en allt rödare färgton och ger ett något överkligt skimmer åt det svaga gryningsljuset. Två resligt vitklädda gestalter står och samtalar lågmält liksom rädda att störa den nästan fullständiga stillheten. De är lika klädda i vita vadmalströjor som hänger utanpå byxorna och är åtdragna med ett bälte kring livet. Byxorna av samma tyg är nedstoppade i tjocka yllesockor som skyddas av hemgjorda skodon av ogarvat sälskinn. Över axlarna bär de var sitt gevär och en harpunlina, tvinnad av mörkt tagel. De står lutade mot sina ispikar, som är utformade som smala, vassa båts hakar, försedda med två meter långa skaft av seg ung ask.

Den ena av dem har dessutom en kälke — omkring en meter lång och hälften så bred — med sig för att lättare kunna forsla hem bytet.

Bulders och Mågs väntar på soluppgången, ty enligt byalagen får ingen bege sig ut på isen före denna tid. Nedanför backslutningen ser de en

Ganska gripande är det att läsa om gästfriheten och ärligheten. Man fäster sig särskilt vid en episod, som berättas om några bönder från Rickul. När man anklagade dem för att i Hapsal ha stulit en klädespersedel, svarade de självmedvetet: Ingen bonde från Rickul stjäl, och ingen behöver det heller. — Det visade sig också, att misstanken var ogrundad. — På Odensholm hade man inga hundar, ty det fanns inga tjuvar. Ingenstans i svenskorterna användes lås. Sådana behövdes inte.

Förmodligen är Russwurms framställning i viss mån skönmålade, men man kan förstå honom. Han hade gott om jämförelsematerial, och han visar — även med siffror —, att svenskarna i många stycken var överlägsna sina grannar, särskilt moraliskt och hygieniskt.

Den språkliga översikt, som avslutar andra delen av Eibofolke, lämnar — som naturligt är — ur nutida synpunkt ganska mycket övrigt att önska. Såsom framgår av vissa hetsiga marginalanteckningar i manuskriptet, hade författaren ej alltid det tålmod, som behövs för att utfråga olärda bönder om dialekternas grammatiska och syntaktiska egenheter. Därtill kommer att bönderna — då som nu — ville tala fint, "högsvenskt". Allt detta har satt sina spår i resultatet. Men vi får dock mycket av stort värde: namn på redskap m. m., visor, ramsor, sagor, gåtor osv., som numera inte finns kvar.

Eibofolke är i sanning ett märkligt arbete, präglad av tysk grundlighet, och levande intresse och varm sympati för det folk och de förhållanden det handlar om.

mörkbrun rand av is och tång, smutsig och ful i det annars helvita islandskapet som utbreder sig så långt ögat kan nå. En bit ut till havs syns höga gråblå skuggor av sammanpackad och upptornad drivis. Dessa ryggar sträcker sig runt hela ön, följande de allra yttersta grunden. De ligger kvar där till sent på våren. När all annan is försvunnit se de ut som klippor av vit marmor.

De båda jägarna avbryts i sitt samtal av en välbekant kraftig hostning från skogsstigen som leder från byn. Ett leende far över deras ansikten, och mycket riktigt, efter en stund rusar Mickos hund ut ur skogen och strax därefter ställer sig ytterligare två män och betraktar soluppgången. En flammande röd morgonrodnad påminner männen om att det är tid att bege sig iväg. Trots den varnande rodnaden i öster vill de hinna så långt ut till havs som möjligt. De nyss anlända jaktkamraterna beger sig nordostvärt, Bulders och Mågs fortsätter rakt österut. Snön ligger sammanpackad i drivor så det går undan här på den jämna rensopade isen, men efter en stund kommer de in i ett packisfält, där de sjunker ner till knäna i drivor och ofta tvingas ta omvägar på grund av svårforcerad, upptornad och ojämn is. De klättrar upp på en av de högsta isryggarna och spanar ut över isen. Den närmaste kilometern utgörs av sammanpackade och upptornade isflak av alla storlekar och formationer. Mot den uppgående solen ter de sig som vassa mörkblå tänder, liksom om havet på detta sätt än en gång ville påminna om sin makt och otämjbarhet. Långt borta vid horisonten ser de vattenrök och de beslutar att bege sig dit. Efter någon timmes färd visar det sig mycket riktigt vara en större spricka i isen med blankt, öppet vatten. Det knakar och rasslar i isen. Då och då hörs skvalp av isflak som sakta glider ner i vattnet. Här beslutar de sig för att stanna en stund och se om det möjligen kan dyka upp något sälhuvud. För att de inte skall bryta av för mycket mot den vita isen drar de vita huvor över de mörka pälsmössorna, letar reda på ett par lämpliga platser och sätter sig att vänta på var sin sida av råken. Lång stund har inte förflutit förrän ett svart föremål dyker upp på den spegelblanka vattenytan, fastän inte inom skotthåll för någon av dem. Föremålet försvinner lika ljudlöst som det dök upp och nu sitter jägarna i spänning och inväntar nästa tillfälle. Plötsligt hörs ett sakta skvalp snett på sidan om Bulders. En hastig vridning på kroppen, en dov knäppning då geväret osäkras och ett skott skär genom stillheten. Kulans nedslag i vattnet och några ringar på vattenytan utvisar den plats där ett svart sälhuvud för några sekunder sedan dykt upp. Med huvudet genomborrat av en kula ligger sälen orörlig och knappt synlig ovanför vattenytan. Det dödande skottet markeras av blodmörka stänk på isbitarna runt omkring. Bytet ligger nu och driver ett tjugotal meter från närmaste iskant. Då man av erfarenhet vet, att en säl kan sjunka på någon minut, om det vill sig illa, så gäller det att handla snabbt. Bulders väljer därför snabbt ut ett flak lagom

stort att bära honom och så paddlar han ut med hjälp av ispiken-harpunskäftet. Efter en stund har han nått fram till bytet och med ett vant kast får han in harpunen.

Harpunskäftet lossas och linan löper ut en bit, innan han vänder flaket och paddlar tillbaka. Sälen dras upp på iskanten, harpunlinan samlas in och efter en stund sitter jägaren ånyo på pass vid en annan del av isråken.

Mågs har haft sämre tur. Han har begett sig längre ut till havs och snart syns inget mer av ön än skogen och de högsta backkrönen. Han har kommit in i ett fält av gammal sammanpackad drivis fylld av snödrivor. Här och var syns runda öppna hål lagom stora för en säl att krypa upp igenom. Då han råkar trampa igenom en snödriva stöter han i den på ett system av hål och gångar där tydligen en sälhona fått en unge. Men då det redan är långt lidet mot våren, har både ungen och honan förpassat sig i säkerhet. De ligger nu säkerligen i några av sina andningshål under någon annan driva i väntan på att den fruktade varelsen skall avlägsna sig. Sporrad av upptäckten fortsätter jägaren. Plötsligt då han befinner sig på en hög driva steltnar han till, drar sig sakta baklänges och ner bakom några större isflak. Geväret åker ner från axeln, laddas och säkras och ur tröjbarmen flyger det fram ett par vita vantar. Så smyger han ljudlöst och försiktigt fram bakom isflaket. På ett par hundra stegs avstånd rakt framför honom ligger en sälhona med sin än så länge vita unge. De ligger där glänsande och fina utan att ana, att dödsfienden närmar sig med snabba ljudlösa steg. Ibland vänder honan på sig, låter ungen dia en stund och lägger sig sedan igen bekvämt tillrätta i den varma middagssolen.

För att komma inom skotthåll blir jägaren tvungen att ta en omväg över ett fält med jämn och slät is. Här ålar han sig fram långa sträckor innan han kan komma bakom det flak från vilket han ämnar skjuta. Trots lyhördheten denna vackra vårdag hörs inte ett ljud från jägaren. En enda liten skrapning med geväret mot isen vore tillräcklig för att han skulle få se sälarna försvinna. För att inte andhämtningen skall höras under den ansträngande ålningen stannar han ibland, blåser i vantarna och fortsätter igen. Väl framkommen bakom isflaket ligger han stilla någon minut, tar av sig vantarna och så smyger han upp geväret. På omkring sjuttio stegs avstånd ligger bytet. När han lägger geväret tillrätta hörs ett svagt rassel bort till sälhonan som lyfter på huvudet, men det sjunker plötsligt ned och blir liggande orörligt. Ett skott till rullar bort över isvidderna och nu ligger hona och unge stilla, medan små svarta rännilar av blod sakta söker sig ner mot hålet i isen. Med några hastiga språng är Mågs på platsen, fattar sälarna i bakfenorna och drar dem längre bort från hålet. Han hämtar geväret, går tillbaka och plockar upp den övriga utrustningen som han fick lägga ifrån sig, klättrar upp på ett högt flak och spanar efter kamraten. Denne, som hört skotten,

CARL RUSSWURMS "EIBOFOLKE" — upptäckten av ett bortglömt folk

av *Fil. mag. Arved Baron Taube*

För hundra år sedan utkom det stora tyskspråkiga verket om "Svenskarna på Estlands kuster och på Runö".

Den tid, under vilken estlandssvenskarna och balttyskarna levde som nationella minoriteter i republiken Estland, var alltför kort för att kunna leda till ett närmande emellan de såväl med avseende på historia som i fråga om social ställning så olikartade folkgrupperna. Visserligen fanns det kontakter mellan de ledande politiska representanterna vid parlamentsvalen,

t.ex. valblocket på slutet av 20-talet och början av 30-talet, men någon mera djupgående verkan på "folket" har detta samgående knappast haft. Den föreställning, som estlandssvensken i gemen hade om tyskarna i Baltikum, grundade sig i huvudsak på minnena från det förflutna, från den tid, då man lydde under godset och då godsägaren och prästen för flertalet av den estlandssvenska lantbefolkningen framstod som typiska representanter för den tyska nationaliteten i Baltikum. De voro samtidigt företrädare för ett

har rest sig från sitt pass och ser i kikaren hur Mågs står och vinkar med pälsmössan uppträdd på harpunskaftet. Han tar kälken och beger sig iväg och efter en stund kommer han fram till kamraten. De surrar fast bytet på kälken och då det redan är mitt på dagen, beslutar de sig för att efter en kort rast vända hemåt. Matsäcken tas fram och det rökta fläsket skärs med slidknivarna till lagom stora bitar.

Under tiden upptäcker de en svag vind från nordost. Samtidigt skönjer de en grå och ovädersbådande molnvägg som har dykt upp i väster. De får nu bråttom att bege sig inåt land. Bytet surras fast på kälken och sedan bär det iväg så fort det möjligen kan gå. Kälken väger nu minst sina hundrafemtio kilon och i den ojämna isen kantrats den ofta med sin last. Ibland skär den ner sig i drivorna så att den ena av jägarna blir tvungen att lyfta medan den andra med kraftiga ryck försöker få den igenom snödrivan. Trots att vinden ännu är knappt märkbar, förstår männen, att isen kommer att släppa från land, om det inte blir vindkantring till öster inom den närmaste timmen. De skyndar sig därför så mycket de förmår och omständigheterna tillåter. Det faller ingen av dem in att lämna bytet för att komma fram någon eller några timmar tidigare. Vinden och molnmassorna västerifrån ökar alltmer, och efter en stund börjar skogen på ön att anta en allt gråare färgton, vilket tyder på, att ett snöfall är i antågande. De tar därför ut kompassriktningen och snart har hela skogen försvunnit i ett grått dis. Samtidigt med den tilltagande vinden förlorar snön alltmer av sin bärkraft. De tvingas ta långa omvägar och söka sig fram utefter de någorlunda jämna isfälten.

Det tilltagande kvällsmörkret i förening med det täta snöfallet inskränker sikten till några hundra meter, men med hjälp av kompassen fortsätter de. Isen har emellertid redan hunnit släppa från land, men då det alltid brukar finnas folk på stränderna vid sådana tillfällen, fär-

diga att i roddbåtar rycka till undsättning, strävar de vidare. Piskade av vind och snö försöker de hinna fram till iskanten innan vattenrännan hunnit bli alltför bred. Av knakningarna i isen och det dova brusets av vågor som slår mot iskanten, anar de, att de trots ansträngningarna ändå kommit för sent. De söker därför skydd bakom några större flak och då nu snöfallet tycks ha lättat, försöker de blossa med några nypor krut som de haft med sig för den händelse de skulle råka i en sådan situation. De får svar från land, men långt i fjärran och knappt synligt.

Under den sista timmen har de knappast närmast sig land, eftersom isen drivit ut till havs lika fort som de förflyttat sig. De förstår snart att ingen i denna vindstyrka vägar bege sig ut i småbåtar för att ta iland dem, utan det enda som återstår är att under nattens lopp försöka ta sig fram till nordvästsidan av ön och komma iland. De vilar en stund, tar fram resterna av brödet och fläsket och ger sig iväg.

En stund följer de vågbruset utefter iskanten, men sedan försvåras orienteringen av nyslagna sprickor och förskjutningar i isen, så att de blir tvungna att helt lita till klocka och kompass. Tröttheten gör sig alltmer gällande. Efter varje gång kälken kantrat eller fastnat i någon driva, vilar de några minuter. Den tungt lastade kälken stjälpas oupphörligt när de ej kan ta nödvändiga omvägar i mörkret. Det känns frestande att lägga sig och rasta, men båda är medvetna om att det kunde bli den sista vilan.

Fram på efternatten kommer de så småningom till nordvästsidan av ön, där isen nu är sammanpackad. De fortsätter här tills de är säkra på att befinna sig på den landfasta isen. Här lämnas så kälken med bytet och de beger sig belåtna inåt land. Nu går färden i betydligt snabbare takt och när de hemmavarande beger sig ut på en ny dags mödor slumrar de två jägarna in i en mer än välförtjänt vila.

Gottfrid Falk

härskande skikt, som man måste bemöta på ett höviskt sätt, vare sig man aktade, fruktade eller älskade dem.

Ej heller torde man nämnvärt ha observerat enskilda tyskars bemödanden att vetenskapligt utforska estlandssvenskarna och deras bosättningsområden. Eller också hade deras gärning fallit i glömska för senare tiders förnyade undersökningar av rikssvenska forskare. En i särklass framträdande plats intar emellertid ännu i dag en enskild prestation, som vi får betrakta som början till utforskandet av den estlandssvenska stammen, nämligen Carl Russwurms verk. Vi har i år särskild anledning att minnas detta, emedan Russwurms stora arbete utkom i Reval för jämnt hundra år sedan.

På 1840-talet besökte sålunda en tysk herremän de svenska byarna på Estlands kuster. Denne önskade av befolkningen få upplysningar om saker och ting, som ingen människa dittills hade funnit värda att beakta. Han kallade inte heller folket till amtmannens bostad, till godset eller till prästgården för att där utfråga dem, utan han uppsökte själv bondstugorna och krogarna. Liksom Martin Luther kände han "människorna på pulsen", iakttog bönderna vid deras arbete på åker och äng, slog sig ned bland fiskarna, när dessa lagade sina nät på stranden, språkade med vallpojkar och valflickorna på betesmarkerna, lyssnade på kvällen till flickornas sång och prat när pärtan knastrade och spinnrocken surrade i den rökiga stugan, och var väl också någon gång med på ett bondbröllop. Ja, han bestod kanske själv vid något tillfälle på krogen för att lösa tungans band på någon gubbe, och han kunde väl även få fördra en och annan grov svordom. Ty det fanns väl knappast något som denne märkvärdige man inte ville höra, se och veta. Hur svenskarna talade och varifrån de härstammade hur de benämnde verktygen, djuren och allehanda föremål i hus och hem, i skogen och på åkern samt vid fisket och säljakten; vad byarna, tegarna, skogsängarna, bäckarna, mossarna, holmarna, grunden och uddarna kallades; vilka tjänster man fullgjorde vid herrgården; och han var även intresserad för deras gamla fribrev. Vidare ville han veta, hur man uppfostrade barnen och hur man klädde sig, vad man åt och drack, såväl i det vardagliga arbetet som vid högtider och fester. Och hur belåten såg han inte ut, när han av en åldring fick veta något från förgångna tider, när han fick skriva av något gammalt dokument, kunde anteckna en sägen eller en saga, eller när han av någon gumma fick höra, vad man visste att berätta om spöken och häxor, om gengångare och varulvar, om pestgravgårdar eller om offerplatser från hedniska tider!

Och så gott om tid den främmande herrn alltid hade, när det gällde att lyssna på folk! Ty han hade det sannerligen inte alltför lätt, då folk i början mestadels var tystlåtna och misstrogn gentemot främlingen, men om han först själv började berätta vad han kände till från andra

orter, så löste sig tungorna och samtalet kom i gång. Man fick så småningom veta, att den lärde herrn, som talade med dem på deras eget språk, var distriktets skolinspektör, herr Russwurm från Hapsal; man märkte också snart, att han inte kommit på godsägarnas eller de kejsrerliga myndigheternas uppdrag; man fick veta, att hans nyfikenhet berodde på att han skrev en bok om alla svenskar, som bodde på Estlands kuster, på Nuckö och Ormsö, på Dagö och Runö, i Korkis, Vippal, på Rågöarna och Nargön, ja, till och med i det inre av Ryssland.

Hur hade då Russwurm kommit att ägna sig åt denna uppgift? Varför hade han offrat sina krafter och sin fritid åt utforskandet av denna folkspillra? Carl Russwurm föddes 1812 i Ratzeburg i Tyskland, men han gjorde redan i unga år Estland till sitt fosterland. Han tillhörde den stora skara teologer som från Tyskland invandrade till de baltiska provinserna för att i regel via en informatorstjänst avancera till en kyrkoherde- eller lärarbefattning. Han kom till Estland 1835 och blev 1839 inspektör för katedralskolans internat i Reval. Tillsammans med andra för andliga ting intresserade män grundade han "Estländska Lärdomssällskapet". År 1841 utsågs han till "vetenskaplig lärare" vid kretsskolan i Hapsal, vilken sedan under denne framstående skolmans ledning skulle göra ett glänsande uppsving. Före honom hade redan på 1700- och 1800-talen många invandrare från Tyskland gjort en likartad karriär. Man får ej underskatta dessa mäns betydelse för vetenskapens, bildningens och det sociala framåtskridandets historia i "Östersjöprovinserna". De kom från ett utvecklat land till ett område, vars ståndssamhälle fortfarande uppvisade många medeltida drag.

Några av dessa män var bärare av sin tids förhärskande idéer och förde med sig en öppen, kritisk blick på tingen till sitt nya hemland. De hade varit bland de första, som riktat den offentliga uppmärksamheten på den lettiska och estniska lantbefolkningens bedrövliga situation och i frihetens och människovärdets namn krävt liv-egenskapens avskaffande.

När Carl Russwurm åren 1829—1834 studerade i Bonn och Berlin, hade nya idéer börjat göra sig gällande vid de tyska universiteterna. Dyrkan av förnuftet, hänförelsen för sådana ideal som frihet och framåtskridande hade fått ge vika för medvetandet om betydelsen av det egna folkets särdrag och vörndnaden för det historiskt vedertagna. Endast genom att pietetsfullt forska i det till synes ringa och isolerade trodde man sig kunna komma till allmän insikt. Folkvisa och folkpoesi kom åter till heders, bröderna Grimm gav ut de tyska sagorna och sägnerna, skaldern och vetenskapsmännen bemödade sig om att återuppliva den gamla tyska diktningens skatter. Den romantisk-historiska skolan hade nått höjdpunkten av sitt inflytande, och den historiska vetenskapen och språkforskningen rönt ett mäktigt uppsving. C. Russwurm hade visserligen själv, måhända av aktning för tidens sed, att en lärare måste vara

teologiskt bildad, studerat teologi. Sitt egentliga intresse ägnade han dock språkvetenskap, historia och folklivsforskning. Vid Berlins universitet undervisade då den jämförande språkforskningens grundläggare, Franz Bopp. Då man känner till att Russwurm i Berlin företrädesvis sysslade med språkstudier, får det väl anses sannolikt, att han fått impulsen till sina senare forskningar av denne framstående akademiske lärare. Kanske förvärvade han redan där i samband med de germanistiska studierna sina kunskaper i svenska språket.

Under sådana förhållanden kan vi förstå, varför just en folkspillra som estlandssvenskarna måste ha varit ett lockande forskningsobjekt för en man som Russwurm. Det kan låta märkvärdigt, men just det ålderdomliga i deras språk, seder och bruk, den oförvållade efterblivenheten i fråga om deras ekonomiska och kulturella levnadsförhållanden har bidragit till att man riktade uppmärksamheten på estlandssvenskarna, även om detta till en början endast gällde den lärda världens trånga krets. Det är inte min uppgift att betygsätta Russwurms vetenskapliga gärning. Visserligen har forskningen sedan hans tid fortskridit i många hänseenden. Russwurms försök att genom jämförelse av de estlandssvenska, finlandssvenska och rikssvenska dialekterna komma närmare lösningen av frågan om estlandssvenskarnas härkomst har förts vidare av svenska och finländska fackmän, låt vara att dessa forskningar inte har lett till någon entydig lösning av frågan. Den betydelse som Russwurm vid bestämmandet av härstammingsområdena tillmätte den ännu levande folktraditionen, har även blivit bekräftad genom senare forskningar, t.ex. av Paul Johansen. Fastän Russwurm i fråga om svenskarnas kolonisering av Estlands kuster ännu företräder den gamla åsikten, enligt vilken dessa kolonier tillkommit redan i den grå forntiden, så har han ändå genom offentliggörandet av flera urkunder från bl. a. ordenstiden visat senare tiders forskare den rätta vägen. Som materialsamling nyttjas hans arbete ännu i dag även i Tyskland av germanister och folklivsforskare. Tack vare hans grundliga topografisk-historiska undersökningar blev, såsom en tysk-baltisk vetenskapsman (A. Behrsing) uttryckt sig "Wiek och de utanför belägna öarna på hans tid ett av de bäst utforskade områdena i vårt land". Ilmar Talve anser, att hans verk "kanske är det mest betydande arbetet rörande Estlands etnografi under det nittonde århundradet". Paul Johansen betecknar i sitt senaste arbete, "Nordische Mission etc.", "Eibofolke" som ett "ypperligt verk". Även strax efter sin tillkomst 1855 vann Russwurms avhandling erkännande, bl.a. belönades den av Kejsarliga Ryska Vetenskapsakademien med det s.k. Demidowpriset och öppnade även vägen för kontakter med lärda samfund och personer i Sverige.

Estlandssvenska läsare kanske undrar, huruvida Russwurms arbete i något avseende har gagnat den svenska lantbefolkningen i Estland

och om det har bidragit till att lindra allmogens svåra levnadsbetingelser.

Carl Russwurm började sin bana i Estland som informator hos en baron Ungern-Sternberg, blev lärare vid Riddar- och Domskolan i Reval och slutade sitt liv 1883 som estländsk ridderskapsarkivarie och genealog för de baltiska adelssläkterna. Han var ingen motståndare till adeln, var ingen anklagare, ingen samhällsomstörtare, inte ens någon reformivrare. Hans verk var uteslutande av vetenskaplig karaktär och har därför mestadels bedömts enbart ur rent vetenskaplig synpunkt. Men han var ingalunda en torr kammarlörd utan en varmhjärtad och öppen människa. Det lönar sig säkert att granska hans verk även med avseende på dess socialpolitiska halt. I nästan varje kapitel möter man sympati för de fordom fria svenskarnas öde, vilka under seklernas lopp bevarat sin nationalitet och trots hårdaste levnadsbetingelser kämpat för sin rätt och förblivit fädernearvet trogna. Även om direkta uppmaningar och vädjanden om åtgärder för att höja den sociala och kulturella nivån ej hör hemma i en vetenskaplig avhandling, så fastslår dock författaren, när han t.ex. skildrar de bedrövliga skolförhållandena eller kyrkosångens fruktansvärda förvildning, att det på detta område ännu fanns åtskilligt att göra, eller också uttrycker han sin medkänsla med en hjärtesuck, när han beklagar dagösvenskarnas hjälplöshet i guvernementet Cherson och omnämner deras önskan att åter få en svensk själasörjare: "Mätte de stackars människornas önskan bli uppfylld!" Ävenså måste offentliggörandet av de talrika dokument rörande svenskarnas ursprungliga friheter samt dessas successiva avskrivande i samband med riddar-godsens tillkomst ha verkat som en kritik av adelsväldet och det ärftliga livegenskapssystemet, likaväl som kännetecknandet och fastställandet av olikheter i de svenska böndernas karaktär och hållning beroende på om de bevarat sin gamla bondefrihet, som t.ex. runöborna, eller i århundraden levat i undersåtligt förhållande till godset. Mycket mera hade man ej heller kunnat säga under kejsar Nikolaus regering utan att censuren inskridit. Alla dessa sakliga konstateranden måste trots allt ha verkat som en förebråelse riktad mot de härskande kretsarna och som en vädjan till stamfränderna i Sverige att ägna den bortglömda folkspillran uppmärksamhet och göra någonting för att förbättra dess kulturella och sociala förhållanden.

Carl Russwurm var inte endast vetenskapsman utan även författare och har sålunda skildrat dagösvenskarnas dystra öde i novellen "Utvandrarna", vilken publicerades i "Rigaer Almanach" av år 1866 och som i översättning av Jaan Jung (1875) och Joel Nyman (1923) blivit läst även av många ester och svenskar. Slutligen måste enbart den omständigheten, att Russwurm i sitt arbete behandlar de spridda estlandssvenska boställningsområdena som en enhet och befolkningen som medlemmar av den fria svenska kulturen, tillmätas en utomordentlig betydelse.

Russwurm var även skaparen av begreppen "svenskbygd" och "Aiboland". Även om tillkomsten av "Eibofolke" inte omedelbart ledde till några gynnsamma åtgärder i Ryssland till förmån för den svenska kustbefolkningen, så måste dock på lång sikt verkningarna härav ha varit av största betydelse för folkgruppen, framförallt i Sverige.

Russwurm omnämner själv i supplementet till "Eibofolke" (IIS. 393) den uppsats, som utgavaren av "Nordisk Tidskrift", August Sohlmann, år 1852 skrev om svenskarna i de baltiska provinserna och det inre av Ryssland. Stoffet hade han fått ur de arbeten som Russwurm redan 1852 hade publicerat i den baltiska tidskriften "Das Inland". Enligt Ilmar Talve's uppgifter i en uppsats i "Svio-Estonica" 1949, igångsatte Sohlmann strax därpå det första försöket till en praktisk hjälpaktion för estlandssvenskarna genom att offentliggöra en "uppmaning till insamling av böcker för ett estlandssvenskt folkbibliotek i Hapsal". Vi får väl betrakta detta upprop som ett eko av Russwurms strävanden att skapa ett estlandssvenskt kulturcentrum i Hapsal, vilket långt senare lett till grundandet av det svenska gymnasiet därstädes. I ännu intimare förbindelse trädde Russwurm med Arthur Hazelius, som bl.a. var upphovsman till Nordiska Muséets folkdräktssamlingar i Stockholm. Vi har sålunda Russwurms outtröttliga bemödanden att tacka för att de estlandssvenska dräkterna kunde anskaffas och sändas till Stockholm (jfr uppsatsen av I. Talve i "Svio-Estonica" 1949).

Russwurm besökte Sverige två gånger och blev där också föremål för hedersbetygelser. Såsom framgår av de av I. Talve bearbetade breven till Hazelius, blev han vid sitt första besök på 60-talet även mottagen av dåvarande kronprinsen Oskar. Hans andra besök inträffade i oktober 1874. Likväl synes Russwurm i Sverige ha väntat sig en livligare förståelse för sitt arbete och ett större erkännande av sin vetenskapliga gärning, t.ex. genom förlänande av en doktorstitel från Uppsala universitet, som Sohlmann ställt i utsikt. I ett av Talve publicerat utdrag ur ett brev till Hazelius heter det: "Visserligen fäster jag inte så stor vikt vid fåfång ära, men ändå hade det varit glädjande för mig att få erkännande från ett land, åt vars stamförvanter jag ägnat krafter och arbete under nästan hela mitt liv."

Då Russwurms dagböcker gått förlorade, vet vi tyvärr ej mycket om hur hans "Eibofolke" kommit till, vilka som varit hans sagesmän eller vilka områden han själv besökt. Han hade skridit till verket som samlare av gammalt folkligt kulturgods och för att rädda estlandssvenskarnas språk, sedvänjor, traditioner och materiella kultur, som han ansåg vara hotade, undan glömska: "Måtte föreliggande arbete, vilket jag önskar välvilligt mottagande och anspråkslöst bemötande, bereda sina läsare lika mycket nöje som dess insamlade och utarbetade i allt väsentligt har berett mig", heter det avslutningsvis i förordet "och väcka deras intresse för den lilla folkspillran, om vilken

Emilie Ingman 85 år

Den 24 januari fyllde en av svenska församlingens i Reval f. d. stöttepelare, fru Emilie Ingman, 85 år.

Fru Ingman var under många år ledare för Svenska S:t Mikaelsförsamlingens syförening. Genom årligen återkommande försäljningar och fester gjorde fru Ingman med sina medhjälpare en stor insats för församlingens arbete. Hon och hennes make direktör Oscar Ingman, understödde personligen svenska församlingen ekonomiskt på ett storartat sätt. Deras gästfria hem var en uppskattad svensk samlingsplats.

Fru Ingman, som genom sitt blida och nobla väsen vunnit en stor vänkrets, uppvaktades på högtidsdagen i Mälarhöjden av vänner och bekanta med blommor, telegram och gåvor, varvid pastor Ivar Pöhl hyllade Svenska Församlingens i Reval "grand old lady".

Fru Ingman är hedersledamot av föreningen Svenska Odlingens Vänner.

G. S.

det än så länge har blivit oss förunnat att erhålla underrättelser, men som för vart år torde komma att sjunka allt djupare i glömskans flod. Ty snart, törhända redan efter ett par generationer, torde på grund av esternas undan för undan allt raskare framträngande även det sista spåret av dessa kolonister vara utplånat. Liksom fiskaren, som glider fram över Vinetas ruiner blott otydligt kan skönja de gamla boningarna och gränderna i djupet, så kommer om hundra år vandrarens fot att trampa på de sista aibosvenskarnas gravar, och med vemod kommer han att erinra sig den i den estniska nationen uppgångna folkstammen från Ruriks dagar, över vilken knappast ett enda ortnamn står som minnesvård eller ens en dunkel sägen kan bringa i åminnelse". Detta skrevs i Hapsal på söndagen 1855.

De hundra åren har förrunnit och aibosvenskarnas ålderdomliga språk klingar inte längre på Estlands kuster. Dock har det gått annorlunda än Carl Russwurm kunde förutsäga. De forna svenska byarna är övergivna, åkrarna ligger öde och gravarna på kyrkogårdarna är övervuxna av buskar och gräs. Snart har väl också de gamla svenska ortnamnen fallit i glömska. Men svenskarna själva har inte gått upp i den estniska omgivningen. De har återbördats till sitt ursprungsland. Att utvecklingen skulle gå därhän, att nationalitetstanken skulle utveckla en sådan kraft och att han — Carl Russwurm — genom sitt arbete själv skulle bidra till att bana vägen härför, det kunde författaren till "Eibofolke" för 100 år sedan inte ana. Men just därför att vi i dag kan överblicka och bedöma resultatet av hans verksamhet i dess historiska sammanhang, har vi anledning att minnas honom med tacksamhet.

Bremen, julen 1955.

Henrik Lorentz

In memoriam

Meddelandet att Runöbornas "grand old man", klockaren Henrik Lorentz, gått ur tiden den 7 december 1955 i en ålder av nära 72 år blev ett smärtsamt budskap ej blott för alla hans anhöriga och Runökoloniens övriga till Sverige evakuerade medlemmar utan även för alla de många vänner, som han genom sin vänsälla personlighet och sina mångomfattande förbindelser skaffat sig här i Sverige, där han sedan flera år liksom övriga hitflyttade Runöbor var svensk medborgare. Jag hade förmånen att på ett alldeles särskilt sätt få känna en innerlig vänskap och gemenskap med den bortgångne ej blott från mångfaldiga sammanträffanden här hemma utan även från ett par minnesrika och oförglömliga besök på Runö. Jag känner bildligt talat ännu hans hjärtliga, trofasta handslag och ser ännu hans goda, glädjestrålade blick vid välkomsthälsningen till ön år 1938 och besöket därstädes påföljande års midsommarhelg med två dagars stämmingsfulla högmässor i kyrkan, varvid Lorentz i prästens frånvaro var högmässoförrättare och jag på grund av sjukdomsfall för organisten fick sköta orgeln. Lorentz hade förmågan att på några få dagar förmedla en inblick i öns historia, seder och bruk. Högst av allt värnade han om kyrkolivet på ön och vikarierade många gånger för öns prästerskap. Näst bibeln var korallboken hans käraste bok, som han flitigt nyttjade såväl i helg som söcken och såväl i kyrkan som i hemmet. Han knöt under årens lopp många för öns befolkning värdefulla förbindelser med högt aktade kulturpersonligheter, bl. a. ärkebiskoparna Söderblom och Eidem samt professor Lindberg i Engelbrektskyrkan i Stockholm.

Men Lorentz var också den idoge, framsynte och omtänksamme mannen i sin vardagsgärning och beskrevs i Ernst Kleins år 1924 utgivna bok om Runö som den typiske öbon, båtbyggaren, fiskaren och säljägaren. Ingen kunde heller bättre än han skildra såväl livet på ön som strapatserna

där ute på de stora isvidderna. Sedan den urgamla svenskkolonien på ön upplöstes 1944 genom världskrigets fiasco och de flesta Runöbor flyttat till Sverige, talade Lorentz och jag så många gånger om att vi tillsammans skulle söka samla stoff till en skildring i ord och bild av Runökoloniens epilog, men på grund av bl. a. bristande tid blev det ej av och nu är tyvärr han, som satt inne med så mycket vetande om öns öde genom tiderna, borta, och det må vara en påminnelse för oss efterlevande, att det som skall göras skall göras medan tid är och innan det är för sent.

Lorentz var ur många synpunkter en stor man och hans livsgärning uppoffrande, men han var framför allt en god man och jag tillåter mig i detta sammanhang citera ärkebiskopen Nathan Söderblom, som när han vid ett tillfälle skulle beskriva en god man sade, att det var en man, med vilken man gärna ville bo granne, och säkerligen ägde detta sin tillämpning på Lorentz.

När Lorentz jordfästes i Heliga Korsets kapell den 14 december 1955 av sin gamle gode vän pastor Schantz, som tidigare verkat på Runö, följdes han till den sista vilan av en stor skara anhöriga, Runöbor och vänner, som i livstiden fingo dela gemenskapen med honom och som i likhet med mig med djupaste vördnad vill bevara hans stora ljusa minne med största tacksamhet i sina hjärtan.

Herbert Sundin.

SKÄRGÅRDSARRENDE

i Stockholms norra skärgård å ön Idö, 25 tld jordbruk, stora och bra beten. Lämpligt för djuruppfödning. Fåravel. Tillträde efter överenskommelse. Svar till Tandläkare E. Tisell, Norrtälje, telefon 111 02.

Vår kära Mor och Mormor
Änkefru

KERSTI BOMAN

f. Engman

den 13 sept. 1868 i Rickul

insomnade stilla den 20 februari 1956.

Sörjd av barn och barnbarn samt
släkt och många vänner.

Kära lilla Mamma nu är Din strävan slut,
All smärta den är borta och Du får vila ut.
För allt vi vill Dig tacka för kärlek rik och stor
För omsorg och all möda, tack kära lilla mor.

Vår käre

Alexander Bedman

född den 24/1 1894 på Nuckö,
död den 21/1 1956 i Skultuna.

Djupt sörjd och saknad av

FRIDOLF - ELLEN - HELGE

För den som sjukdom blott är givet,
Är döden skönare än livet.

— Vila i frid till uppståndelsens morgon —

Min älskade Hustru
och vår oförglömliga lilla Mamma

Christine Nyman

— född Hjelmqvist —

* 18/8 1916 † 6/1 1956

har lämnat oss i ousäglig sorg och saknad.

MANFRED

Agneta Styrbjörn

Moder - Syskon - Svärföräldrar

Oroas ej. Räds ej i uppbrottstimmen.

En vänlig hand lugnt ordnar båtens segel,

som för Dig bort från kvällens land till dagens

Gå utan ängslan ned i strandens tystnad,

den mjuka stigen genom skymningsgräset.

(Pär Lagerkvist)

Min älskade Make
vår kära Far, Morfar och Farfar

Hans Berggren

född 9 Mars 1873

insomnade stilla i dag efter en längre tids tåligt
buret lidande. Djupt sörjd och saknad av oss,
syskon, släkt, grannar och vänner.

Saltsjö-Boo den 12/12 1955.

MARIA

Barn, Barnbarn, Barnbarnsbarn

Nu slut är smärtan,

Du funnit frid,

Men lämnat hjärtan

Som sakna Dig.

Min älskade Make
vår kära Far och Farfar

Tomas Nyman

född den 14/10 1879 på Rågöarna,

avled den 3/11 1955 i Håknäs, Vätö.

Djupt sörjd och saknad av

MAKA

Barn och Barnbarn

Släkt och vänner.

Ett strävsamt liv har slocknat ut

En flitig hand har domnat.

Din arbetsdag har nått sitt slut,

Ditt trötta huvud somnat.

Vår kära Mor, Farmor och Mormor

Mary Krusman

— född Vikman —

född den 12/8 1863

insomnade lugnt och stilla den 21/1 1956
efter ett långt och tåligt buret lidande. Sörjd av

Barn, Barnbarn och Barnbarnsbarn

Syskon, släkt och vänner.

Nu är jag nöjd och glad

Nu kan jag andas ut

Nu bor jag hos min Fader

Min trälidomstid är slut.

Min älskade Make, vår käre Far
och Morfar

ALEXANDER TREUGUT

född den 16/12 1878 i Baltischport, Estland

insomnade stilla efter ett långt och tåligt
lidande den 14/2 1956 i Luleå. Djupt sörjd och

saknad av

ELSE TREUGUT

Barn och Barnbarn

Sv. ps. 331.

FAMILJENYTT

Döda

Änkefru Maria Adler, född Marr på Nuckö, avled sommaren 1955 i Estland i en ålder av 82 år.

Aleksander Bedman, född den 24 januari 1894 på Nuckö, avled den 21 januari 1956 i Skultuna.

Hans Berggren, född den 9 mars 1873 på Ormsö, avled den 12 december 1955 i Saltsjö-Boo.

Fröken Ester Maria Friberg, född den 14 mars 1927 på Ormsö, omkom genom olyckshändelse den 7 januari 1956 i Stockholm.

Frk. Lena Grönström, född den 4 oktober 1873 på Nuckö, avled den 13 februari 1956 på Kustbohemmet, Ramsö, Vaxholm.

Lars Häggblom, född den 13 juni 1877 på Ormsö, avled den 31 mars 1955 på Ormsö i Estland.

Änkefru Juula Kopamees, född Mathiesen den 19 februari 1875 på Nuckö, avled den 13 januari 1956 på Bergs Vårdhem.

Änkefru Mary Krusman, född Vikman den 12 augusti 1863 på Nuckö, avled den 21 januari 1956 i Ölme.

Henrik Lorentz, född den 19 februari 1884 på Runö, avled den 7 december 1955 i Stockholm.

Fru Christine Nyman, född Hjelmqwist den 18 augusti 1916 i Växjö, avled den 6 januari 1956 i Stockholm.

Fru Ragnhild Nyman, född Högnäs den 14 oktober 1907 i Nedervetil i Finland, avled den 5 februari 1956 i Eskilstuna.

Tomas Nyman, född den 14 oktober 1879 på Rågö, avled den 3 november 1955 på Vätö.

Reinhold Puskov, född den 29 juli 1867 på Nuckö, avled den 14 oktober 1954 i Eskilstuna.

Johan Salin, född den 14 januari 1909 på Ormsö, avled den 13 juni 1955 på Ormsö i Estland.

Födda

Yvonne Mari, född den 7 dec. 1955 i Stockholm, dotter till Ingrid Dyrberg, född Westerman och Ingvald Dyrberg.

Eva Mari, född den 3 september 1955 i Stockholm, dotter till Elna Aman, född Appelblom och Richard Aman.

Anneli Birgitta, född den 16 september 1955 i Stockholm, dotter till Katarina Jonsson, född Häggblom och John Jonsson.

Elisabeth, född den 1 november 1955 i Västerås, dotter till Helga Spillman, född Espling och Gerhard Spillman.

Vigda

I Stockholm den 5 januari 1956, Gunnar Svensson och Maria Ahlström från Söderby, Ormsö.

Bemärkelsedagar

90 år

Katarina Lindkvist, f. Timmerman den 16 april 1866, Ormsö.

85 år

Anders Brunberg, född den 18 maj 1871, Rickul.

80 år

Maria Vesterblom, född Friman den 2 april 1876, Nuckö.

Sofia Natalia Puskov, född den 4 april 1876, Nuckö.

Eugen Sundblad, född den 17 april 1876, Hapsal.

Tio Boman, född Pelmas den 18 april 1876, Reval.

Johannes Österdal, född den 28 april 1876, Rågö.

75 år

Kristina Österman, född Holgers den 24 april 1881, Runö.

Johan Vestersten, född den 25 april 1881, Nuckö.

Kristine Bertelsson, född Axberg den 26 april 1881, Nargö.

Jula Freiman, född den 8 maj 1881, Nuckö.

Johannes Bertholm, född den 10 maj 1881, Rågö.

Valborg Berggren, född Grönlund den 11 maj 1881, Rågö.

Maria Alkvist, född den 17 maj 1881, Ormsö.

70 år

Hans Alström, född den 16 februari 1886, Ormsö.

Maria Strickman, född Pella den 3 april 1886, Korkis.

Agneta Alström, född Vidgren den 19 april 1886, Ormsö.

Johannes Alberg, född den 23 april 1886, Rickul.

Maria Appelblom, född Lindström den 24 april 1886, Ormsö.

Maria Törnblom, född Appelblom den 14 maj 1886, Ormsö.

60 år

Anders Nyman, född den 1 april 1896, Ormsö.

Johannes Fagerström, född den 5 april 1896, Vippal.

Maria Grenman, född Vau den 5 april 1896, Hapsal.

Karin Milder, född Storm den 8 april 1896, Hapsal.

Avo Kask, född den 15 april 1896, Ormsö.

Lovisa Treiberg, född den 15 april 1896, Rickul.

Anton Simonsson, född den 16 april 1896, Nuckö.

Katarina Rosenblad, f. Fagerros den 17 april 1896, Ormsö.

Ester Luks, född Tomsson den 19 april 1896, Rickul.

Karin Ingeborg Marie Martinsson, född Horst den 25 april 1896, Reval.

Olga Engblom, född Mesback den 29 april 1896, Rågö.

Johan Hamberg, född den 1 maj 1896, Ormsö.

Pauline Söderholm, f. Vesterblom den 10 maj 1896, Nuckö.

Ida Vesterholm, född Brus den 10 maj 1896, Rickul.

Julia Boman, född Stahl den 15 maj 1896, Rickul.

Pauline Granberg, född Brandt den 27 maj 1896, Rickul

50 år

Maria Rönnberg, född Grundsten den 1 april 1906, Ormsö.

Nikolai Vesterholm, född den 1 april 1906, Rickul.

Sofia Blomberg, född Hallman den 2 april 1906, Rickul.

Benita Hallberg, född Perman den 2 april 1906, Reval.

Oskar Vilberg, född den 10 april 1906, Nargö.

Johan Bäckman, född den 19 april 1906, Ormsö.

Voldemar Amberman, född den 21 april 1906, Nuckö.

Hilda Kübar, född Truman, den 23 april 1906, Vippal.

Maria Byman, född Sjöström den 27 april 1906, Ormsö.

Edvard Koinberg, född den 14 maj 1906, Nuckö.

Pauline Rosenborg, född Åkerman den 14 maj 1906, Rågö.

Hans Mark, född den 15 maj 1906, Ormsö.

Herman Janberg, född den 17 maj 1906, Vippal.

Anders Bergström, född den 20 maj 1906, Ormsö.